

*Вовчук Людмила Анатоліївна,  
кандидат історичних наук, доцент,  
Чорноморський національний університет  
імені Петра Могили (м. Миколаїв, Україна)*

## **ДІЯЛЬНІСТЬ ІНОЗЕМНИХ КОНСУЛІВ У МИКОЛАЄВІ (1860-ті рр. - 1921)**

Після відкриття у Миколаєві торгового порту та митниці (1862 р.) почався новий етап у розвитку раніше закритого міста. Так, вже через п'ять років до берегів Миколаєва прибуло 211 зарубіжних кораблів, що тим самим засвідчувало важливість міста у торговельно-економічних операціях Російської імперії та іноземних країн.

Подальше економічне піднесення регіону привернуло у місто підприємців, комерсантів, інженерів, технічних спеціалістів (а часом авантюристів, які бажали швидко розбагатіти) з багатьох країн світу. У цій ситуації дії консульських установ іноземних держав, що знаходилися в Одесі, Новоросійську, Таганрозі, Феодосії, Керчі та інших містах по захисту інтересів і прав своїх громадян, які проживали в Миколаєві, членів екіпажів морських суден, що приходили у порт, здійснення контролю за виконання договорів і конвенцій, - були вельми утрудненими. Виникла потреба у відкритті консульських представництв безпосередньо у Миколаєві. Оскільки місто увійшло в Одеський консульський округ. Тут характерним було представництво іноземних віце-консулів і рідше - консульських агентів, нижчого, 4-го консульського рангу: («Консульський статут» ототожнював їх з позаштатними віце-консулами).

За період з 60-х років XIX ст. до початку Першої світової війни у Миколаєві діяли консульські представники Великобританії, Франції, Іспанії, Австро-Угорщини, Італії, Португалії, Бельгії, Нідерландів, Данії, Норвегії, Туреччини, Німеччини, Греції, Румунії, Сербії, США і навіть такої екзотичної країни, як Бразилія [2, с. 62-63].

Проте, початок I Світової війни та вступ Росії до блоку Антанти призвів до того, що консульські установи країн Троїстого союзу, які діяли у Миколаєві, припинили свою діяльність. У результаті на теренах міста залишалися іноземні консульства нейтральних країн та союзного для Росії блоку.

Наприкінці 1917 року ситуація на міжнародній арені змінилася. 22 грудня цього року у Брест-Литовську почалися переговори про укладання миру між Росією, Німеччиною та іншими воюючими з нею країнами. У результаті 3 березня 1918 року між ними був укладений Брестський мирний договір. Таким чином, всі дипломатичні представництва Української Держави на чолі із

гетьманом П. Скоропадським у країнах Четверного союзу – дістали найвищу категорію дипломатичних представників – міністрів-резидентів, які акредитувалися головами держав, до яких відряджалися посольства. В свою чергу і австрійські та німецькі консули повернулися на Південь України. Враховуючи перехід Російської імперії на бік Четверного союзу, її відносини з країнами Антанти були розірваними. В результаті, від 21 листопада за вимогами австро-угорської влади з Миколаєва виїхали консули: англійський – Генріх Джемсович Браун, португальський – Петр Спиродонович Кологерас і французький та бельгійський Адольф Александрович Вадон. Хоча, як відомо, на той момент А.А. Вадон уже помер, проте його прізвище фігурувало у консульських списках.

Серед усіх консульських представників, які на той час перебували у Миколаєві, залишилися: німецький генеральний консул (Г.О. Стоббе або Штоббе), правитель Канцелярії Німецького генерального консула (К.Ф. Воленберг), шведський консул (Р.А. Дандердель), іспанський консул (С.Я. Тепер), нідерландський консул (Л.Д. Торн-Лісон), віце консул (І.П. Зігомала) та бразильський консул (М.М. Ландау) [1, с. 194].

Перебуваючи у місті консульські представники й надалі продовжували здійснювати свої основоположні функції [3, с. 54-59].

У складний період соціальних потрясінь і строкатої картини зміни влади в місті, дії віце-консулів не були припинені. Лише скоротилася їхня кількість до п'яти людей, які представляли 14 держав. Так, англійським, французьким, американським, бельгійським, шведським і нідерландським консульствами управляв І. Торн-Лісон; іспанським і турецьким - С.Я. Тепер; італійським - Р.І. Де-Кірико; грецьким, норвезьким і датським - І.П. Зігомала; бразильським - М.М. Ландау.

У березні 1920 р. при місцевому виконкомі було створено іноземний підвідділ, що фактично припинило діяльність кількох «комплексних» консульських установ, котрі після «евакуації білих» ще діяли у Миколаєві. Їхні керівники – датський віце-консул Віктор Ієнсен (датський підданий), норвезький (Калагеоргій Алкалаєв) і бразильський (Михайло Ландау) консули (українські піддані) – не скористалися можливістю виїхати з міста, в якому мешкали та працювали багато років. За нової влади вони отримали посади у радянських установах і демонстрували «доброзичливе і лояльне ставлення» до іноземного підвідділу. Діяльність іноземних консульств у Миколаєві на тому за радянської влади зупинилася, розірвавши тим самим усталені дипломатичні зв'язки із західним світом [1, с. 195, 202].

#### *Література:*

1. Л.Л. Левченко, Л.А. Вовчук, О.В. Волос та ін. Діяльність іноземних консульств у Миколаєві. In: Миколаївщина: нариси історії революції 1917–1921 років. Миколаїв: Іліон, 2017. С. 191-202.

2. Вовчук Л.А. Діяльність консулів іноземних держав у чорноморсько-азовських портах Російської імперії (кінець XVIII – початок XX ст.). Дис... канд. іст. наук: 07.00.02; Миколаївський державний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2013. 276 с.

3. Вовчук Л.А. Правова основа діяльності дипломатичних представництв зарубіжних країн на Півдні України (друга половина XIX – початок XX ст.). Наукові праці: науково-

методичний журнал. Т. 129. Вип. 116: Історія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2010. С. 54–59.



**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ  
УКРАЇНИ**

**Гуманітарно-педагогічний факультет  
Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук**

**ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ  
ім. І.Ф. КУРАСА НАН УКРАЇНИ**

**ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ**

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

**ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА  
ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

**ЯГЕЛЛОНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Польща)**

**ФОНД ГЕРДИ ХЕНКЕЛЬ (Німеччина)**

**УНІВЕРСИТЕТ МАЙНЦА ІМЕНІ ЙОГАННА ГУТЕНБЕРГА (Німеччина)**

**КАГУЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ П. ХАШДЕУ (Молдова)**

**МУЗЕЙ КАРОЛЯ І В БРАЇЛІ (Румунія)**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ**

**МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ:  
СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

10 квітня 2025 р.

м. Київ

**Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи / за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 10 квітня 2025 р. Київ, 2024. 357 с.**

Збірник наукових праць укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Українська дипломатія: становлення, розвиток та перспективи», яка була організована кафедрою міжнародних відносин і суспільних наук гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України 10 квітня 2025 р. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції і охоплює широке коло питань щодо витоків, традицій, розвитку та перспектив української дипломатії; аналізу стану дипломатії в умовах сучасних глобальних викликів та стратегічних пріоритетів світової, європейської та вітчизняної дипломатії в умовах російсько-української війни.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також усіх хто цікавиться питаннями сучасних міжнародних відносин та розвитку української дипломатії.

Рекомендовано вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 10 від 16.05.2025 р.).

**Редакційна колегія:**

Ткачук В.А., д-р екон. наук, проф. (голова);  
Ніколаєнко С.М., д-р пед. наук, проф. (співголова);  
Тонха О.Л., д-р сільгосп. наук, проф. (голова);  
Любовець О.М., д-р істор. наук, проф.  
Харченко С.В., д-р філол. наук, проф.  
Хвіст В.О., канд. іст. наук, доцент

Відповідальна за випуск докт. іст. наук, проф. Любовець О.М.

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей.

Передруковувати опубліковані в збірнику наукових праць матеріали дозволяється тільки за згодою авторів.